

Uvodna riječ

Poštovano čitateljstvo,

XXXII. redovito savjetovanje, pod nazivom “*Jačanje učinkovitosti kaznenog postupka primjenom standarda Europskog suda za ljudska prava*“, čije materijale u obliku 16 radova možete pročitati u ovom broju Ljetopisa, Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu suorganiziralo je s Vijećem Europe. To nam je omogućilo da u govornike uvrstimo i troje sudaca Europskog suda za ljudska prava – *Kseniju Turković, Ivanu Jelić i Marka Bošnjaka*, što predstavlja iznimnu čast ne samo za naše Udruženje i sve sudionike savjetovanja već i za Republiku Hrvatsku. Europski sud za ljudska prava najveći je pravni autoritet u kaznenopravnom području u Europi, a jedan od njegovih najvažnijih doprinosa pravnim porecima europske obitelji kojoj pripadamo predstavlja upravo pravo na učinkovito kazneno pravosuđe. Uspostavljajući pravo pojedinca na učinkovit kazneni postupak, Europski sud za ljudska prava nametnuo je državama članicama Vijeća Europe niz pozitivnih obveza u pogledu vođenja kaznenog postupka i organizacije kaznenog pravosuđa, o čijem nastanku, području primjene, oblicima i standardima možete pročitati u tri uvodna referata europskih sudaca. Njihova je dodana vrijednost za hrvatsko pravosuđe u tome što se bave presudama u kojima je Republika Hrvatska osuđena zbog povrede prava na učinkovit kazneni postupak iz čl. 2. i 3. Konvencije. *Turković i Viljac Herceg*, uz analizu općih konvencijskih kriterija za učinkovitost istrage, posebno analiziraju hrvatske predmete koji se odnose na učinkovitost istraga ratnih zločina. *Jelić i Kamber* također se bave judikaturom o odgovornosti države za policijsko nasilje u okviru čl. 3. Konvencije, primarno kroz šest hrvatskih presuda. *Bošnjak i Brgić Boulais* u analizu standarda istrage za zločine iz mržnje utemeljene na diskriminatornom obilježju žrtve uključili su i tri hrvatska predmeta (*Šečić, Đorđević, Škorjanec*).

Važan rad koji nam pokazuje ključne pomake ostvarene u Republici Hrvatskoj napisala je ustavna sutkinja *Snježana Bagić* prikazujući ustavne standarde učinkovitog kaznenog postupka. Prije više od desetljeća, točnije 2007., kada je utvrđena odgovornost Hrvatske zbog neučinkovite istrage u presudi *Šečić*, sukladno načelu supsidijarnosti konvencijske zaštite nastao je zahtjev za uspostavljanje djelotvornog pravnog sredstva u nacionalnom pravnom poretku. Rad prikazuje razvoj ustavnopravne zaštite od neučinkovite istrage od ustanovljavanja nadležnosti Ustavnog suda RH 2014. godine za ustavne tužbe zbog neprovođenja istrage za kaznena djela koja se odnose na prava iz čl. 2. i čl. 3. Konvencije. Ustavnosudska praksa uključuje i dvije odluke kojima je usvojena ustavna tužba u odnosu na čl. 3. Konvencije: U-III-6559/2010 – policijsko zlostavljanje uhićenika iz 2014 te U-IIIBi-2349/2013 - policijsko zlostavljanje zbog spolne orijentacije iz 2018.

U odnosu na višestruko utvrđenu povredu učinkovite istrage u predmetima ratnih zločina u odnosu na čl. 2. Konvencije precedentnu odluku Ustavni sud RH donio je 5. studenog 2019., odnosno mjesec dana prije održavanja savjetovanja, pa nije uključena u rad sutkinje *Bagić*. U predmetu U-III/18-4222/2018 po prvi je put utvrđena ustavna i konvencijska povreda neprovođenjem učinkovite istrage navodnog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva počinjenog od strane pripadnika Oružanih snaga RH (vojne policije) odvođenjem civila iz njegove kuće u vojni zatvor, gdje je i preminuo. Istraga u ovom predmetu još uvijek traje. Utvrđenje povrede i dodjela obitelji žrtve iznosa od 70.000 kn govori nam da je na ustavnoj razini ustanovljeno djelotvorno pravno sredstvo za neučinkovite istrage ratnih zločina, što će pomoći Hrvatskoj da zatvori niz predmeta u izvršenju pred Odborom ministara Vijeća Europe u postupku pojačanog nadzora te izbjegne utvrđivanje sustavne povrede.

Postupak izvršenja hrvatskih presuda ESLJP-a zbog neučinkovite istrage zlostavljanja od policije i zatvorskog osoblja predmet je rada *Novokmet, Kolesarić i Livaja*. Iako je postupak izvršenja sastavni dio konvencijskog sustava, pa se ta tema po pojedinim presudama obrađuje i u drugim radovima, u njihovu je radu provedena temeljita analiza akcijskih izvješća i planova koje je Hrvatska podnijela Odboru ministara te empirijsko istraživanje prakse domaćih tijela u izvršenju presuda, utvrđeni su nedostaci zakonodavnih procesnih rješenja i dane preporuke za njihovo otklanjanje i uspostavljanje sustava koji će *pro futuro* prevenirati ove povrede. Izvrstan rad autorica *Munivrane Vajde* i *Šurine Marton* obuhvaća u Hrvatskoj aktualnu temu zločina iz mržnje, osobito nakon uvođenja posebnog kaznenog djela. Na vrlo visokoj teorijskoj razini sveobuhvatno analiziraju temu, s posebnim osvrtom na rasnu nesnošljivost, nasilje nad ženama, nasilje zbog seksualne orijentacije, vjeroispovijedi i političkog mišljenja te upozoravaju na to kako zločin iz mržnje ne ostavlja posljedice samo na žrtvu već i na društvo u cjelini. Posebno se fokusiraju na zahtjev da istraga zločina iz mržnje obuhvati i diskriminirajuće pobude počinitelja. Rad upućuje na nedostatke u hrvatskoj regulativi te neprepoznavanje i stoga neprocesuiranje zločina iz mržnje, što je ozbiljan društveni i politički problem.

O jačanju učinkovitosti kaznenog pravosuđa raspravljat će se i na okruglom stolu s predstavnicima vlasti i kaznenopravnim stručnjacima, kao i na paralelnim radionicama o učinkovitosti postupka za pojedine vrste kriminaliteta moderiranim od domaćih i konvencijskih stručnjaka. Događanja na normativnoj, jurisprudencijskoj i društvenoj razini pokazuju da je Udruženje prepoznalo da se radi o iznimno aktualnoj i značajnoj temi za hrvatsko kazneno pravosuđe, vladavinu prava, kao i za naše društvo u cjelini, te je napravilo značajan iskorak u pogledu uočavanja i suočavanja s prisutnim problemima u kaznenom pravosuđu, a time i u jačanju dijaloga te njegovoj otvorenosti i transparentnosti prema stručnoj i općoj javnosti.

Kao i svake godine, Udruženje smatra svojom obavezom raspraviti aktualne zakonske prijedloge u kaznenopravnom području te je za sudionike pripremilo niz referata i rasprava o VIII. noveli Zakona o kaznenom postupku, kao i V. noveli Kaznenog zakona, koje su obje upravo u zakonskoj proceduri. Kaznenoprocena sekcija započinje vrsnim radom *Ivičević Karas* i *Burić*, koji sveobuhvatno i kritički analiziraju prijedlog osme novele ZKP-a, čiji je temeljni zadatak bio transponiranje Direktive o pravnoj pomoći za okrivljenike u kaznenom postupku. Zabrinjavajući je zaključak autora da, iako prijedlog uvodi brojne pozitivne promjene u odnosu na pravo na besplatnu pravnu pomoć, njime nije transponirana Direktiva, čime Hrvatska ne samo što nije pravovremeno nego nije ni u cijelosti izvršila svoju europsku obvezu. Pri tome ističu ponovno uvođenje diskriminacije okrivljenika po imovinskom stanju za kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora viša od pet godina. Posebno značajan dio rada odnosi se na kritički osvrt na nova zakonodavna rješenja u noveli čiji je cilj bio ubrzati postupak, a koja također ocjenjuju negativnom ocjenom. Prijedlog donosi razne novine, od onih do sada nepoznatih u hrvatskom pravnom sustavu (uvođenje kaznenog djela za okrivljenika za kršenje procesnih obveza tijekom kaznenog postupka) kojima se krši pretpostavka nedužnosti (neograničeno trajanje obligatornog istražnog zatvora), preko onih kojima se krši Ustavna odluka od 19. srpnja 2012. (određivanje tjelesnih pregleda od policije) do onih koje krše temeljna načela kaznenog postupka i načelo pravičnosti (ukidanje načela neposrednosti na raspravi) te pogoduju vođenju neučinkovitog kaznenog postupka (ponovno neograničeno trajanje obligatornog istražnog zatvora). Sukladno europskim zahtjevima, novela je trebala ojačati učinkovitost postupka osobito u dijelu sudskog kaznenog postupka, međutim učinjeno je upravo suprotno jer se, umjesto da se jača procesna disciplina sudaca, ukidaju procesne posljedice neučinkovitog vođenja postupka pred sudom. Prihvaćanjem rješenja prema kojem se dokazi mogu izvoditi pred jednim sudskim vijećem, a presudu može donijeti posve drugo sudsko vijeće pada i zadnja brana načela neposrednosti kao garanta pravičnog postupka i obveze sudaca da utvrde istinito činjenično stanje, što je obveza koja proizlazi iz prava na učinkovito vođenje postupka. Prihvaćanjem prijedloga VIII. novele ZKP-a sa sadašnjim rješenjima ponovno ulazimo u crvenu zonu neustavnosti odredaba ZKP-a, u kojoj smo se nalazili u razdoblju od 2009. do 2013. godine, i treba vjerovati da zakonodavac neće ponovno dovesti pravosuđe u situaciju da primjenjuje neustavne kaznenoprocene odredbe.

Rad koji govori o praktičnoj implementaciji Direktiva o pravu na pristup branitelju i pravnoj pomoći u hrvatskom odvjetništvu napisale su *Valković* i *Konforta*. Njegov je poseban doprinos prikaz relevantnih standarda o pravu na branitelja kroz praksu ESLJP-a i pravo Europske unije, kao i poredbenopravna analiza. Empirijsko istraživanje o socioekonomskom statusu osumnjičenika za 300 kaznenih djela teške krađe u svom su radu analizirali *Glušćić* i *Kondor-Lan-*

ger u svrhu utvrđivanja zahtjeva koje Direktiva o pravnoj pomoći okrivljeniku stavlja pred državu u odnosu na osumnjičenike za ova kaznena djela. Autori *Materljan* i *Materljan* bave se iznimno aktualnom temom konflikta između nadređenosti prava Unije nacionalnom pravu i obveza njegove izravne primjene u nacionalnim pravnim porecima te ustavnih pravila o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda u okviru presude *Tarricco II*. Rad predstavlja važan doprinos našoj znanstvenoj i stručnoj literaturi u području kaznenog prava Europske unije.

Materijalno kaznenopravnu sekciju započela je kritička analiza V. novele Kaznenog zakona, koju su napisali *Maršavelski* i *Juras* u izvrsnom radu u kojem argumentirano iz teorijskog, poredbenopravnog, statističkog i praktičnog aspekta analiziraju nova rješenja. Posebno je važna njihova tvrdnja o neopravdanosti i štetnosti ukidanja kaznenog djela *sramoćenja* te analiza vezana za stože kažnjavanje za nasilna kaznena djela protiv života i tijela te spolne slobode. Može se zaključiti da je šteta što autori nisu bili dio radne skupine koja je radila na izmjenama Kaznenog zakona. Autorice *Roksandić Vidlička* i *Pražetina Kaleb* obrađuju pitanje postojanja pravnog kontinuiteta između kaznenog djela zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. KZ/97 i kaznenih djela zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju iz čl. 246. i utaje poreza ili carine iz čl. 256. iz Kaznenog zakona, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. Posebni je doprinos rada analiza značajnog broja sudskih odluka te su svojom kritičkom analizom teorijski i praktično relevantnih kaznenopravnih sadržaja dale temelje za daljnju znanstvenu i stručnu raspravu o ovoj temi. *Martinović* je izabrao temu koja je već duže vrijeme predmet rasprava u hrvatskim stručnim krugovima i povod zakonodavnim i praktičnim reformama – primjena načela *ne bis in idem* u vođenju kaznenog i prekršajnog postupka za isto djelo. Autor analizira presudu *A. i B. protiv Norveške*, koja baca novo svjetlo dopuštajući pod određenim okolnostima vođenje obje vrste postupka bez kršenja čl. 4. Protokola 7 Konvencije. Kritizirajući pozitivno uređenje, potaknuo je i produbio kontroverze vezane za ovu temu i tako omogućio nastavak plodnog i argumentiranog dijaloga u stručnim krugovima. Nastavno na temu prethodnog rada, autori *Martinjak* i *Filipović* bave se tematikom razgraničenja kaznenih djela od prekršaja nasilja u obitelji s obzirom na izloženost žrtve dugotrajnom nasilju. Tema je obrađena teorijski prikazom razvoja normative u ovom području, kao i na temelju istraživanja policijskih spisa sa sadržajnom i statističkom obradom podataka. Autori ističu da dobiveni pokazatelji pokazuju značajne pomake u policijskoj i pravosudnoj praksi u rasvjetljavanju granice između prekršaja i kaznenih djela obiteljskog nasilja.

Već iz izloženih radova vidljivo je da kazneno pravo Europske unije postaje nezaobilazna tema naših savjetovanja, a osim tema o Direktivi EU-a o besplatnoj pravnoj pomoći, načelu djelotvornosti prava EU-a, presudi Europskog

suda pravde *Tarricco II*, obrađena je i hit-tema u europskom kaznenopravnom prostoru - dugoočekivani Ured europskog javnog tužitelja. *Bonačić* se bavio procesnom i organizacijskom implementacijom Ureda, a *Sokanović* je obradila odredbe o njegovoj materijalnoj nadležnosti.

Posebnu poslasticu na savjetovanju predstavljat će promocije dviju knjiga naših kaznenopravnih doajena i profesora emeritusa. Prva je zbornik 20 radova posvećenih profesorima emeritusu *Petru Novoselcu* "Liber amicorum Petar Novoselec - Kazneno pravo: sinergija teorije i prakse", a druga knjiga profesora sa Sveučilišta Yale *Mirjana Damaške* "Domovina - sjećanja", u izdanju i promociji Školske knjige.

Ljetopis koji je pred vama otkriva i iznimnu kvalitetu programa predstojećeg najznačajnijeg okupljanja penalista u Hrvatskoj, a sudjelovanje svakog od vas predstavlja nagradu za sve naše vrijedne referente, koji su uložili izniman trud u pisanje rada i njegovo izlaganje, kao i podršku radu Udruženja te časopisu Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, institucija od iznimne vrijednosti za hrvatsko kazneno pravosuđe i znanost.

Prikazujući sve bogatstvo i kvalitetu programa i izlaganja na savjetovanju Udruženja, pozvala bih Pravosudnu i Odvjetničku akademiju da ga od sljedeće godine uključe u program edukacije sudaca, državnih odvjetnika i odvjetnika. To, nažalost, do danas nije slučaj, iako neizostavno i odgovorno mogu ustvrditi da su savjetovanja Udruženja najkvalitetniji i najizvršniji skup kaznenopravnih stručnjaka u Republici Hrvatskoj. Tvrdnja o iznimnoj pripremljenosti savjetovanja, koju će Udruženje dokazati i na ovom savjetovanju, proizlazi iz dugotrajnih i kontinuiranih priprema, na kojima kroz cijelu godinu rade članovi Upravnog i Nadzornog odbora Udruženja, Uredništvo Ljetopisa, autori radova, recenzenti, organizacijski odbor te svi ostali stručnjaci koji omogućuju tiskanje vrijednih radova u Ljetopisu prije održavanja savjetovanja. Stoga savjetovanje, kao i Ljetopis, treba dobiti zasluženno društveno i profesionalno priznanje prije svega institucionalnom podrškom pravosudnih tijela, Pravosudne i Odvjetničke akademije te Ministarstva pravosuđa, ali i osobnom podrškom kaznenopravnih stručnjaka u praksi i akademiji. Radi se o draguljima hrvatskog kaznenopravnog prostora, koje treba njegovati i svesrdno podržavati.

Glavna urednica
Prof. dr. sc. Zlata Đurđević